

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У
КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ	
8. 7. 2025.	
08.	1025.

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
Бр. 25-455/4
08 JUL 2025 год.
ПРИШТИНА

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовао комисију 24.6.2025. Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици 2. Састав комисије, име и презиме сваког члана, звање, ужа научна област, назив факултета (установе) у којој је члан комисије запослен: 1. Др Бранислава Дилпарић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, научна област Филолошке науке, ужа научна област Англистичка лингвистика, председник Комисије; 2. Др Данијела Кулић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, научна област Филолошке науке, ужа научна област Англистичка лингвистика, ментор; 3. Др Мирна Видаковић, доцент Економског факултета у Суботици, Универзитета у Новом Саду, научна област Филолошке науке, ужа научна област Страни језици за економисте-енглески језик, члан Комисије.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Ана, Жарко, Кажанегра-Величковић 2. Датум рођења, општина, република: 14.6.1977. Цетиње, Црна Гора 3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: - 4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: -
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: ЈЕЗИЧКА ВЕШТИНА СЛУШАЊА У НАСТАВИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА СТРУКЕ НА ПОСЛОВНИМ СТРУКОВНИМ СТУДИЈАМА
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација Ане Кажанегра-Величковић под називом *Језичка вештина слушања у настави Енглеског језика струке на пословним струковним студијама* има 319 страна текста, укључујући списак литературе и прилог, штампаних форматом Times New Roman, фонтом 12 са проредом 1,5. Поред претходно датог резимеа на српском, енглеском и руском језику, дисертација је структурно подељена у девет текстуалних поглавља.

I Увод (стр. 1-10): У овом делу су представљени *предмет истраживања* који се односи на улогу и значај језичке вештине слушања у процесу усвајања енглеског језика струке код студената високих струковних школа пословног усмерења у Србији, те могућности унапређења наставних активности увођењем садржаја који могу да поспеше развијање ове језичке вештине и мотивисаност студената за учење енглеског језика; и *циљеви истраживања* који се односе на: а) утврђивање позиције и нивоа развијености језичке вештине слушања у настави енглеског језика струке код студената струковних студија пословног усмерења у Србији; б) утврђивање компетентности студената струковних студија пословног и уметничког усмерења у контексту активног слушања; ц) утврђивање неопходности примене стратегија у настави приликом слушања са разумевањем; д) поређење ставова студената и наставника након одређеног периода примене иновiranог програма енглеског језика струке. У даљем тексту су наведене *хипотезе*, основна и посебне хипотезе којих има шест. Основна хипотеза гласи: унапређење вештине слушања у настави енглеског језика струке код студената струковних студија директно доприноси увећању језичких компетенција неопходних у њиховом професионалном развоју. Посебне хипотезе које су постављене су: 1. Студенти струковних студија показују низак степен компетентности приликом слушања са разумевањем; 2. Аудио-визуелна улазна информација је подстицајнија од пуке аудио информације у развијању слушања са разумевањем; 3. Изложеност студената аутентичном материјалу је од кључног значаја у развоју језичке вештине слушања; 4. Слушање са разумевањем захтева велики напор, те је стога неопходна примена стратегија за учење језика; 5. Студенти струковних студија користе различите стратегије у настави енглеског језика струке приликом слушања са разумевањем; 6. Наставници енглеског језика познају стратегије за унапређење вештине слушања, али их не користе у раду. На крају уводног дела представљени су и структура и садржај рада.

II Теоријски оквир истраживања (стр. 11-59): У овом поглављу дат је преглед кључних теорија и метода учења страног језика које представљају основу савремене наставне праксе. Теоријски оквири су детаљно анализирани, при чему је посебна пажња посвећена њиховим основним поставкама, педагошким импликацијама и утицају на развој методолошких приступа у настави. Методе које се примењују у настави страних језика инспирисане су различитим теоријским правцима, међу којима се истичу бихевиоризам, когнитивизам, интеракционизам и конструктивизам. Свака од ових теорија пружа специфичан увид у процес усвајања језика и обликује наставну праксу у складу са својим постулатима који се односе на улоге ученика, наставника и контекст у коме се учење одвија. С тим у вези, представљене су најзначајније методе учења страног језика, с посебним освртом на степен у којем је у оквиру сваке од њих заступљена вештина слушања. Сагледане су граматичко-преводна метода, директна (природна) метода, аудио-лингвална и аудио-визуелна метода, еклектичка (комбинована) метода; метода тоталног физичког одговора, као и комуникативна метода, из које је проистекао приступ заснован на задацима (*task-based learning*) који помера фокус са језичког садржаја (језичке функције, граматичке структуре, вокабулар) на сам процес учења језика кроз практичне задатке. Закључено је да се комплексност наставе

страних језика огледа, између осталог, у потреби за одабиром метода и приступа који ће најефективније одговорити на циљеве наставе и потребе ученика. Интеграција различитих наставних метода, прилагођена образовним циљевима и нивоу предзнања ученика, показала се као најефективнији приступ у савременој педагошкој пракси. Запажа се значајна варијабилност у начину на који је вештина слушања обухваћена у појединим методама, при чему се њена улога креће од маргиналне до централне у структури наставе. У наставку рада анализирају се сличности и разлике између енглеског језика струке и општег енглеског језика, са освртом на историјски развој енглеског језика струке, његове карактеристике, као и место и улогу коју има у контексту високог образовања. Иако се са лингвистичког аспекта језик струке не разликује суштински од општег језика, осим у домену стручне терминологије, наставу страног језика струке карактеришу одређене методолошке специфичности. У том смислу, не ради се о посебној врсти наставе, већ о приступу учењу енглеског језика који је усмерен на развој језичких компетенција у професионалном окружењу. У контексту високог образовања, од суштинске је важности да наставни план и програм буде иновативан и прилагођен стварним потребама студената. Ипак, реализација ових циљева често је условљена бројем расположивих наставних часова, што утиче на могућности креирања наставног програма који у потпуности одговара специфичностима и захтевима конкретне студентске популације.

III Језичке компетенције и вештине (стр. 60 – 94): У овом поглављу анализирају се појмови компетенције и вештине, са нагласком на језичке компетенције и развој језичких вештина у настави енглеског језика струке. Посебна пажња посвећена је улози слушања у настави страних језика, њеним основним карактеристикама, као и значају имплицитног, ваннаставног слушања за унапређење свеукупне језичке компетенције. Разматрају се различити аспекти слушања у контексту учења и употребе језика, узимајући у обзир комплексност процеса који се том приликом активирају. У складу с тим, представљене су различите класификације слушања, засноване на различитим критеријумима: интензитету изложености говору, односу између слушаоца и говорника, начину процесуирања информација, врсти улазног садржаја, као и степену свесности приликом слушања. На основу анализе доступне литературе и разматраних приступа, закључује се да слушање, као комплексна језичка вештина, обухвата широк спектар когнитивних и социјалних процеса, што захтева свеобухватан и интердисциплинарни приступ његовом проучавању. Посебно је указано на значај имплицитног ваннаставног слушања, које се показало као важан фактор у развоју језичке компетенције. У том смислу, истиче се потреба да наставници активно подстичу ученике и студенте на свесно коришћење ваннаставних извора, попут аутентичних аудио и видео материјала, који могу допринети развоју вештине слушања у природнијем и контекстуално релевантном окружењу.

IV Стратегије учења језика (стр. 95 - 114): У оквиру овог поглавља разматране су различите дефиниције појма стратегија учења, са посебним освртом на оне које се примењују у настави страних језика. Представљена је подела на директне и индиректне стратегије, при чему су детаљније анализиране метакогнитивне, когнитивне, друштвено-афективне и компензаторне стратегије, с обзиром на њихову релевантност за развој вештине слушања. Посебна пажња посвећена је управо стратегијама слушања, које су у фокусу овог истраживања. Након анализе релевантне литературе уочена је одређена неуједначеност у дефинисању и примени стратегија учења, што указује на потребу за додатним истраживањима у овој области. Закључено је да је примена стратегија у процесу учења енглеског језика кључна, јер оне представљају основу за развој аутономије у учењу и побољшање рецептивних језичких вештина, пре свега слушања. Имајући у виду да се стратегије учења могу развијати и усавршавати, неопходно је осмишљавање наставних

планова и програма страних језика који ће ученицима и студентима омогућити упознавање са разноврсним стратегијама и њихову сврсисходну примену.

V Методолошки оквир истраживања (стр. 115 - 143): Ово поглавље представља везу између теоријског и емпиријског дела, те се сагледава проблематика, као и питања која су конципирана у теоријском дела, а тумаче се и њихове практичне манифестације. Прецизно су дефинисани истраживачки подаци, формулисани истраживачки проблем, циљеви и хипотезе, као и методолошки поступци који су примењени током спровођења истраживања. Поглавље садржи детаљан опис истраживачких техника, метода, инструмената и узорка. Представљени су приступи који обухватају квантитативне, квалитативне и комбиноване методе, при чему је посебно место дато анализи упитника за студенте, истраживања у учионици (*Action research*), као и интервјуа са наставницима. Описане су карактеристике сваке методе, њена примена и сврха у оквиру овог истраживања. Посебно поглавље посвећено је пилот истраживању, које је служило за проверу валидности инструмената и унапређење методолошког приступа.

VI Анализа потреба и самоперцепције студената у вези са вештином слушања: Истраживање 1 (стр. 144 – 194): У овом поглављу представљени су резултати првог истраживања, у оквиру којег су анализирани потребе и самоперцепција студената у вези са развојем вештине слушања у настави енглеског језика струке. Истраживање је спроведено применом квантитативне методе, студије пресека стања (*cross-sectional study*), а обухватило је 304 студента различитих студијских програма и година студија на Одсеку пословних и информатичких студија Београдске академије пословних и уметничких струковних студија. Подаци су прикупљени анкетним инструментом, упитником, кроз који су студенти изразили своје ставове о значају и потешкоћама у вези са развојем вештине слушања у настави енглеског језика струке. Упитник је обухватио питања у вези са самопроценом компетенција у разумевању аутентичних аудио-текстова, задовољством сопственим учинком, доступношћу слушања на часу, способношћу праћења информативних и стручних садржаја, стратегијама слушања као и нивоом мотивације и уоченим потешкоћама. Резултати анализе послужили су као основ за формулисање иновираног плана и програма наставе, који је у наредној фази истраживања примењен у настави енглеског језика струке, са циљем унапређења вештине слушања.

VII Истраживање у учионици – Примена иновираног програма: Истраживање 2 (стр. 195 – 237): У овом поглављу представљено је друго истраживање - Истраживање у учионици (*Action Research*). Истраживање је спроведено на другој групи студената различитих студијских програма пословног усмерења Београдске академије пословних и уметничких студија (97 студената). На основу резултата првобитне анкете, идентификоване су слабости постојећег програма наставе енглеског језика струке, што је послужило као основа за иновирани програм. У складу са тим, предложене су конкретне измене програма, које су у наредном семестру имплементирани у наставну праксу. Након примене иновираног програма, спроведено је поновно анкетирање студената, како би се проценила ефикасност нових приступа. Фокус је био на утврђивању степена побољшања разумевања стручних текстова и говорних садржаја на енглеском језику, као и на процени ширег утицаја иновираног програма на развој свеукупне језичке компетенције. Поређењем резултата два истраживања — пре и након примене иновираног програма — уочено је да је иновирани програм имао позитиван утицај на укупно побољшање разумевања, као и на развој ефикаснијих стратегија слушања, али је истовремено указано на потребу за континуираним радом на развоју аналитичких и метакогнитивних вештина студената. У наставном процесу,

у том смислу, требало би наставити са унапређивањем приступа који подстичу свесније, планирано и структурирано коришћење стратегија разумевања приликом слушања.

VIII Квалитативно истраживање – Интервју са наставницима енглеског језика струке:

Истраживање 3 (стр. 238 – 261): Ово поглавље посвећено је трећем истраживању, у оквиру којег су анализирани резултати интервјуа са наставницима енглеског језика струке. Истраживање је спроведено применом квалитативне методе, а циљ је био испитивање ставова наставника који предају енглески језик струке на различитим студијским програмима Одсека за пословне и информатичке студије Београдске академије пословних и уметничких струковних студија. Подаци су прикупљени методом полуструктурисаног интервјуа, при чему су наставницима постављена циљано формулисана питања усмерена на разумевање њихових ставова у вези са развојем вештине слушања у настави енглеског језика струке. Након прикупљања података, спроведена је тематска анализа како би се идентификовале главне категорије и обрасци у исказима испитаника. У наставку поглавља примењена је компаративна метода, којом је извршено поређење ставова наставника са ставовима студената добијеним у претходним истраживањима. Циљ ове анализе био је да се идентификују сличности и разлике у перцепцијама две групе актера наставног процеса у вези са вештином слушања. На основу утврђених подударности и неслагања, формулисане су препоруке за креирање унапређеног наставног програма енглеског језика струке, који би у већој мери одговарао потребама и очекивањима како студената, тако и наставника.

IX Закључак (стр. 262 - 270): У закључку су сумирани теоријски и емпиријски резултати истраживања у контексту постављених циљева и хипотезе, те њихов значај за унапређење наставе енглеског језика струке. Посебан акценат је стављен на улогу и значај вештине слушања у процесу усвајања језика, као и на главне изазове са којима се студенти сусрећу приликом развоја ове вештине. На основу резултата, у закључку су понуђене конкретне смернице за креирање ефикаснијег наставног програма, укључујући препоруке за увођење аутентичних материјала, иновативних метода и стратегија које могу побољшати вештину слушања и допринети развоју свеукупне језичке компетенције студената.

Потом следи списак *Литературе* (стр. 271–289) и одељак *Прилози* (стр. 290–313) у коме су дати *Упитник за студенте* (стр. 290–293); *Материјал коришћен у оквиру иновационог плана и програма* (стр. 294–301); *Транскрипт интервјуа* (стр. 302–313); биографија аутора (стр. 314) и обавезни административни формулари (стр. 315–319).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација Ане Кажанегра-Величковић под називом *Језичка вештина слушања у настави енглеског језика струке на пословним струковним студијама* за предмет истраживања има улогу и значај језичке вештине слушања у процесу усвајања енглеског језика струке код студената високих струковних школа пословног усмерења у Србији и развијање одговарајућих језичких компетенција у контексту комплексних захтева које им савремено професионално окружење намеће. Овај истраживачки проблем релевантан је из неколико разлога. У савременом глобализованом друштву, овладавање енглеским језиком струке представља један од основних предуслова професионалне компетентности који омогућава младим стручњацима ефикасну комуникацију у специфичним стручним контекстима. Сходно томе, испитивање начина и обима у којем се развијају језичке компетенције у настави енглеског језика струке, са посебним нагласком на вештину слушања, представља питање од суштинског значаја за унапређење образовног процеса на

терцијарном нивоу. Развој вештине слушања, као сложене рецептивне вештине, не само да доприноси бољем разумевању стручних садржаја, већ представља и темељ за ефикасну комуникацију у реалним професионалним контекстима. Даље, овакво истраживање омогућава критичко сагледавање наставне праксе, идентификовање потенцијалних слабости у методологији и наставним материјалима, као и боље разумевање начина на који студенти и наставници доживљавају вештину слушања у наставном процесу. Циљ је имплементација иновативних и функционалних решења која ће допринети јачању језичке аутономије, развоју свесно усмерених стратегија учења језика, са посебним фокусом на стратегије слушања, као и на систематску примену аутентичних аудио-визуелних материјала у наставном процесу. У том контексту, ово истраживање не само да обогаћује постојећу теоријску и методолошку основу у области наставе енглеског језика струке, већ поседује и значајан потенцијал за практичну примену у обликовању савремених и делотворних образовних политика, усмерених на развој професионалних компетенција будућих стручњака у оквиру глобализованог радног окружења.

Дисертација се састоји из два комплементарна дела: теоријски и емпиријски. У теоријском оквиру рада примењене су дескриптивна метода, метода анализе и синтезе, методе индукције, дедукције и логичког закључивања приликом читања релевантне литературе и издвајања научно утемељених ставова и резултата у овој области. Дефинисан је контекст истраживања, формулисан је проблем, образложени су циљеви и хипотезе. Предмет истраживања је концептуално повезан са постојећим научним сазнањима, чиме је успостављена чврста основа за истраживање. Прво је дат преглед теорија и метода учења страног језика, са посебним освртом на теоријске основе које се користе у настави. Обрађене су кључне парадигме као што су бихевиоризам, когнитивизам, интеракционизам и конструктивизам, које су послужиле као теоријска подлога за развој различитих наставних метода. У фокусу разматрања налазе се методе учења које су најзначајније у историјском и савременом контексту: граматичко-преводна метода, директна метода, аудио-лингвална и аудио-визуелна метода, еклектички приступ, метода тоталног физичког одговора, као и комуникативна метода и њене савремене варијанте попут приступа заснованог на задацима. Анализирана је заступљеност слушања у свакој методи, при чему је уочено да се приступ овој вештини креће од потпуног занемаривања до њеног централног позиционирања у наставном процесу. На основу теоријског увида, истакнуто је да оптималан развој вештине слушања захтева комбиновање више метода и прилагођавање наставе ученицима са различитим нивоом знања енглеског језика, уз фокусирање на њихове потребе. У даљем тексту разматрају се педагошке специфичности наставе енглеског језика струке у односу на општи енглески језик. Иако оба типа језика почивају на заједничкој граматичкој и синтаксичкој основи, наставни приступи морају бити прилагођени терминолошкој комплексности и професионалном контексту у ком се језик струке користи. Настава енглеског језика струке у високом образовању захтева педагошки модел који повезује језичке компетенције са стручним знањима, кроз ситуационо учење, аутентичне материјале и комуникативне задатке усмерене на конкретне професионалне ситуације. Посебан акценат стављен је на неопходност континуираног иновирања и прилагођавања наставних програма у складу са потребама студената, упркос постојећим ограничењима као што су ограничен фонд наставних часова и хетерогеност студентске популације. У наставку рада, вештина слушања разматрана је из различитих перспектива, те су у релевантној литератури идентификоване класификације које имају посебан значај за контекст наставе страних језика: подела на основу интензитета изложености, подела на основу интеракције слушаоца и говорника, подела на основу процесуирања информација, подела на основу врсте улазне информације, подела према начину (не)слушања. Истакнут је и значај имплицитног ваннаставног слушања

за свеукупан развој вештине слушања.

Емпиријски део рада чине две студије пресека, пре и након примене иновiranог наставног плана, истраживање у учионици (Action research), интервју са наставницима и компаративна анализа како би се испитале почетне претпоставке на којима се заснива овај истраживачки пројекат. У оквиру прве студије пресека спроведено је анкетно истраживање усмерено на испитивање потреба студената, као и њихове самоперцепције у погледу вештине слушања у настави енглеског језика струке. Упитник је подељен у три дела, од којих сваки обухвата специфична питања или тврдње за процену различитих аспеката ове језичке вештине. Укупно је учествовало 304 студента Београдске академије пословних и уметничких струковних студије, различитих смерова и различитих година студија на Одсеку пословних и информатичких студија. Студенти су долазили са различитим нивоима претходног знања енглеског језика. Циљ овог првог истраживања је да се утврди како студенти перципирају сопствену способност разумевања текстова које слушају, које стратегије користе, као и које потешкоће идентификују у овом домену. Истражени су и недостаци постојећих приступа, као и потенцијали за укључивање задатака слушања у наставни процес.

На основу резултата првог истраживања, који су указали на значајне недостатке у наставном плану и програму у погледу развоја вештине слушања, у оквиру другог истраживања, креиран је и имплементиран нови програм. Идентификоване су приоритетне области за унапређење. Резултати су показали да је само 20,07% испитаника навело да се вештини слушања посвећује значајна пажња, што указује на њену недовољну заступљеност у наставном процесу. Затим, када је реч о начинима вежбања слушања на настави, доминантну улогу има наставник као главни извор слушања (чак 75% студената је навело ову методу као примарни начин вежбања слушања), што ограничава изложеност студената различитим стилима и акцентима енглеског језика. У циљу превазилажења овог недостатка, у наставу су укључени аудио и видео материјали са говорницима различитих језичких варијетета. Такође су уведене нове теме и активности које обухватају слушање стручних излагања, информативних емисија, као и анализу аудио-визуелних садржаја. Резултати су такође показали да су најчешћа препрека у разумевању непознате речи (32.6%), нарочито код студената са нижим нивоом знања енглеског језика. Стога су у наставни план уведене активности које омогућавају постепено усвајање стручне терминологије и сложених израза кроз симулације предавања, анализу стручних текстова и коришћење аутентичних материјала као што су интервјуи са стручњацима и презентације из професионалне праксе. Истовремено, имајући у виду да су студенти са вишим нивоом знања као једну од главних препрека у слушању наводили брзину говора (29.9%), припремљене су активности које их постепено излажу бржим говорним обрасцима кроз аудио материјале и симулиране ситуације у којима је неопходно брзо процесирање информација. Иновирани програм је прилагођен различитим нивоима предзнања, са посебном пажњом усмереном ка студентима са основним нивоом знања енглеског језика. Имајући у виду значај визуелне подршке у развоју способности слушања, креирани су и наставни ресурси који комбинују аудио и визуелне елементе – тематски аудио и видео материјали са аутентичним говорним ситуацијама и стручном терминологијом. У даљем раду, акценат је стављен на подстицање примене различитих стратегија слушања. Анализа резултата је показала да студенти углавном користе основне стратегије попут препознавања кључних речи и погађања значења

из контекста, док су сложеније технике – као што су хватање бележака и визуализација – слабо заступљене, те је наставни процес обogaћен радионицама и вежбама које су усмерене на развој комплекснијих стратегија.

Након примене иновiranог програма, у оквиру другог истраживања (Истраживање у учионици - Action research), анкетирана је друга група студената (97) Београдске академије пословних и уметничких студија. Упоредном анализом резултата истраживања која су спроведена пре и после примене иновiranог наставног програма установљено је да је иновiran наставни програм допринео значајним побољшањима у нивоу разумевања садржаја који се слушају, као и примени стратегија слушања код студената. Највећа разлика у резултатима ова два истраживања односи се на значај који се придаје слушању. У другом истраживању чак 61.9% студената је навело да је слушање једна од најзаступљенијих вештина. Иако оба истраживања показују да је говор најзаступљенија језичка вештина, а писање најмање заступљено, приметна је значајна разлика у заступљености слушања. Док прво истраживање указује на то да слушање није довољно заступљено, резултати другог истраживања истичу слушање као једну од доминантних вештина која се практикује на настави енглеског језика струке. Оба истраживања истичу сличне проблеме у разумевању енглеског језика приликом слушања, док се приоритети појединих фактора разликују у мањој мери. У оквиру првог истраживања студенти највише наводе непознате речи као препреку, док у другом истраживању доминира проблем брзине говора (37.1%). Такође, стил комуникације се у другом истраживању (24,7%) сматра значајнијом препреком него у првом (12,8%), што може указивати на то да су студенти у другом истраживању више изложени различитим стиливима говора, те да због тога ово наводе као потешкоћу у разумевању. Анализом одговора на питање коју ситуацију сматрају најтежом за слушање, оба истраживања показују да стручна излагања представљају највећи изазов за слушање (у другом истраживању тај проценат чак 48.45%). Упоредна анализа показује да је након увођења иновiranог програма дошло до значајног повећања коришћења стратегија које олакшавају разумевање. Значајно је повећан број студената који користе стратегије идентификовања кључних речи (52.6%), концентрације на уводни део (51.5%) и повезивања нових информација са претходним знањем (50.5%). Ови подаци указују на то да је иновiran програм допринео бољој припремљености студената за разумевање садржаја који слушају. Међутим, аналитичке стратегије, као што су хватање белешки, предвиђање садржаја и суочавање са препрекама у разумевању, и даље нису у довољној мери развијене. Иако је дошло до побољшања, значајан број студената и даље не примењује ове приступе редовно. Ово указује на потребу за додатним развојем наставних метода које ће подстицати студенте да активније обрађују информације током слушања. Такође, приметан је напредак у метакогнитивној свести студената, јер је смањен проценат оних који нису свесни одређених стратегија. Ипак, 21.6% испитаника и даље није свесно да одустаје од слушања када наиђе на препреку, а 18.6% није свесно да обраћа пажњу на детаље. Ово показује да је потребно наставити са радом на развоју стратегија које ће помоћи студентима да свесно примењују различите приступе у слушању.

У оквиру трећег истраживања представљени су резултати квалитативног истраживања заснованог на интервјуима са пет наставника који предају енглески језик струке на различитим студијским програмима пословног усмерења Београдске академије пословних и

најзаступљенија језичка вештина у настави. У првом истраживању, 55.26% испитаника је навело да се говору посвећује највише пажње. Наставници у интервјуима такође истичу значај усмене комуникације, често је укључујући у дискусије и анализу текстова. Такође, у оквиру првог истраживања, 26.64% испитаника је означило да је читање најзаступљенија вештина, док је писање истакло само 14.8%. Наставници су у интервјуима навели да ове вештине нису у фокусу наставе, већ да се третирају као споредне активности које имају секундарну улогу у процесу учења језика. Слични резултати су добијени и након примене иновiranог програма, где су студенти опет бирали говор као најзаступљенију вештину, са 58,8% испитанка, што је и очекивано, с обзиром на важност усмене комуникације у савременом приступу настави страних језика. У првом истраживању, само 20.07% испитаника је навело да се слушању посвећује значајна пажња, што указује на његову недовољну заступљеност у настави. Док је упитник пружио статистичке податке о томе које су вештине најзаступљеније, интервјуи наставника открили су варијације у приступима. Тематска анализа је показала да неки наставници користе текстуалне ресурсе и дискусије како би подстакли развој слушања и говора, док поједини користе аудио и видео материјале. Такође, већина наводи да формални курикулум не пружа довољно простора за систематски развој ове вештине. Ова разноликост у методама указује на то да слушање није увек посебно издвојено као вештина, већ је интегрисано у друге активности. Након иновiranог програма, резултати другог истраживања истичу слушање као једну од доминантних вештина која се практикује на настави енглеског језика струке (чак 61.9% студената је навело да је слушање једна од најзаступљенијих вештина), што указује на позитивне ефекте иновiranог програма на развој слушања. Закључено је да, иако наставници имају свест о значају слушања у настави енглеског језика струке, потребно је додатно унапредити методолошке приступе и формално укључити слушање у наставни план. Интеграција различитих аутентичних материјала у формални план и програм, коришћење разноврсних наставних стратегија и активно укључивање студената може довести до значајног побољшања у развоју вештине слушања, што су и показали добијени резултати након примене иновiranог програма.

Дисертација Ане Кажанегра-Величковић *Језичка вештина слушања у настави енглеског језика струке на пословним струковним студијама* сагледана кроз критеријуме примењене у анализи и на основу добијених резултата, представља релевантан и оригиналан научни допринос у домену методике наставе страних језика, у ужем смислу, будући да се кандидаткиња бави развојем вештине слушања као фундаменталне компоненте рецептивне језичке компетенције у настави енглеског језика струке. Достицање вишег нивоа компетентности енглеског језика у савременом приступу учењу језика више не подразумева искључиво овладавање граматичким структурама и продуктивним вештинама, већ и систематично развијање рецептивних вештина, пре свега слушања, које је од суштинске важности за ефикасну комуникацију у стручном и академском контексту. У ширем смислу, дисертација има интердисциплинарни карактер, јер повезује методiku наставе, примењену лингвистику и елементе образовне критике, чиме доприноси развоју научне мисли у области наставе енглеског језика струке.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији уз напомену. Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

- Кажанегра Величковић, А. Ж., Матић, Т. М. (2025). Значај имплицитног ваннаставног слушања у учењу енглеског језика струке. *Српска Баштина*. Година X, број 1, стр. 287-303, Институт за српски језик, Никшић, Црна Гора. ISSN 2337-0939. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15388737>
- Кажанегра Величковић, А., Матић, Т., Николић, Н. (2024). Настанак и развој енглеског језика струке. Зборник радова, *Трећа међународна научно-стручна конференција BELECON 2024* (стр. 591–602), Београдска академија пословних и уметничких струковних студија, Београд, 3. јун 2024. ISBN 978-86-7169-650-0
- Кулић, Д. Г., Кажанегра Величковић, А. Ж. (2023). Позиција и улога вештине слушања у енглеском језику струке: ставови студената пословног усмерења. *Филолог – часопис за језик, књижевност и културу*, 14(27), 299–316. <https://doi.org/10.21618/fil2327299k>
- Кажанегра Величковић, А., Спасић Стојковић, М. (2022). Језичка компетенција студената Академије пословних струковних студија Београд у учењу енглеског језика струке (студија случаја). *Зборник радова Филозофског факултета LII (1), 2022*, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. DOI: 10.5937/zrffp52-23471, стр. 139 – 155
- Стефановић, Т., Кажанегра Величковић, А., Николић, Н., (2022). Language competences amidst corporatization, digital technologies, and learning English for specific purposes. *Studies in Linguistics, Culture, and FLT*, 10(1), 62-81. <https://doi.org/10.46687/XKOM9595>
- Кажанегра-Величковић, А., (2018). Утицај друштвених фактора на мотивисаност студената високошколских установа за учење енглеског језика. Научни скуп „Наука без граница“, Зборник радова, Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, ISBN 978-86-6349-098-7, УДК 811.163.41'373:305-055.1/.2, 811.111'373:305-055.1/.2 COBISS.SR-ID 267565068
- Стефановић, Т., Вукчевић, В., Кажанегра-Величковић, А., Јокановић, В. (2015). Учење енглеског језика струке у високошколским установама у србији: методе, савети и примери. Научни скуп SYNTHESES, април 2015., Београд, Зборник радова (Conference proceedings, page 768, ISBN 978-86-7912-595-8), Универзитет Сингидунум

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Емпиријски део дисертације обухватио је три истраживачка извора: анкету пре увођења иновiranог програма, анкету након његове примене и тематску анализу интервјуа са наставницима. У оквиру првог истраживања анализирани су резултати упитника спроведеног на узорку од 304 студента прве и друге године који су похађали различите студијске програме на пословним струковним студијама како би се дошло до сазнања о начинима на који практикују слушање у настави енглеског језика струке. Након добијених резултата о недостацима у начину на који студенти приступају слушању у настави енглеског језика струке, идентификовани су кључне области и потребе за унапређењем стратегија слушања. Дати налази послужили су као основа за развој и имплементацију иновiranог наставног програма, који је имао за циљ побољшање вештина слушања студената кроз

примену прилагођених методолошких приступа и савремених наставних материјала. Осим тога, додатна анализа је спроведена кроз интервјуе са наставницима путем тематске анализе као методе за истраживање њихових перцепција и искустава у примени наставних приступа у датом моменту. У другом делу истраживања, након спровођења иновираног програма, поново је примењен упитник на узорку од 97 студената како би се испитале потенцијалне промене у њиховим стратегијама и навикама слушања. Комбиновани приступ омогућио је свеобухватнију интерпретацију резултата, пружајући увид у начин на који наставне иновације утичу на њихову успешност у слушању, као и области наставе које је потребно унапредити ради постизања бољих исхода учења.

У циљу потврде главне хипотезе анализирани су резултати сва три истраживачка извора, те се дошло до сазнања да унапређење језичке вештине слушања утиче на побољшање свеукупне језичке компетенције студената, чиме је и потврђена ова хипотеза. Анализа резултата упитника пре и после примене иновираног плана показала је значајно боље разумевање стручне терминологије код студената који су били изложени циљаним активностима за развој вештине слушања. Добијени подаци пре иновираног програма показали су да највећи проблем у разумевању садржаја који се слуша представља непознавање речи (32.57%), што је потврдила и већина наставника у интервјуима. Након иновираног програма, резултати упитника су показали да је брзина говора постала највећа препрека у разумевању садржаја који се слуша (37.11%), што може указати да излагање разноврсном аутентичном материјалу знатно допринело проширењу речника, посебно стручне терминологије неопходне за будући професионални развој. Закључено је да је анализа резултата након примене иновираног програма показала приметно побољшање свеукупне језичке компетенције студената у свим испитиваним аспектима. Побољшања су уочена у разумевању стручне терминологије, што указује на успешну интеграцију аутентичних материјала у наставни процес. Такође, значајно унапређење је уочено и код примене стратегија слушања, чиме је студентима омогућено боље разумевање сложених аудио садржаја, те ефикаснију комуникацију у професионалном контексту.

Хипотеза која гласи да студенти струковних студија показују низак степен компетентности приликом слушања са разумевањем потврђена је још у првом истраживању. Закључено је да студенти струковних студија показују одређене потешкоће у слушању и разумевању енглеског језика струке, што потврђује постављену хипотезу. Резултати ANOVA теста ($F = 13.08$, $p < 0.001$) показују статистички значајне разлике у средњим вредностима одговора на испитивана питања у вези са проблемима који им отежавају слушање, што указује на различит степен потешкоћа са којима се студенти суочавају при слушању енглеског језика. Средње вредности одговора показују да су студенти највише сложили са тврдњама које гласе „Када говорник брзо изговара речи на енглеском језику тешко ми је да га разумем“ и „Тешко ми је да разумем текст на енглеском уколико има доста стручних речи“, што указује на то да су брзина излагања и терминологија кључне препреке у разумевању садржаја који се слуша. Што се тиче разлике у односу на самопроцену знања енглеског језика, резултати ANOVA теста указују да постоји значајна разлика у одговорима студената који су самостално проценили своје знање као „слабо“, „средње“ и „добро“. Код већине тврдњи студенти који су оценили своје знање као „добро“ показали су значајно мање потешкоћа у разумевању слушаног садржаја у поређењу са студентима који су се сврстали у категорије „средње“ и

„слабо“. Такође, резултати су показали да су студенти са бољим знањем енглеског језика имали мање потешкоћа у разумевању целокупног садржаја, праћењу брзих образаца говора, обради великог броја информација и разумевању стручне терминологије. Из наведених резултата, а имајући у виду да је већина студената проценила своје знање као „средње“ и „слабо“ (75.3%), закључено је да већина студената има значајне потешкоће приликом слушања, који укључују брзину говора, велики број стручних речи и велика количина информација када слушају информативне емисије. Различити акценти такође представљају потешкоћу у разумевању, што је посебно изражено код студената са нижим нивоом знања енглеског језика. На основу добијених резултата, закључено је да студенти струковних студија заиста показују одређене потешкоће у разумевању садржаја који слушају, али да ове потешкоће нису једнако заступљене код свих испитаника. Студенти са бољим знањем енглеског језика знатно лакше разумеју слушане текстове, док они са средњим или slabим знањем имају значајне изазове, нарочито у погледу брзине излагања, стручне терминологије и различитих акцената. Имајући у виду да је само 24.7% студената проценило своје знање као добро, велика већина показује низак степен компетентности приликом слушања са разумевањем, чиме је потврђена ова хипотеза.

Хипотеза која гласи да је аудио-визуелна улазна информација подстицајнија од пуке аудио информације у развијању слушања са разумевањем такође је потврђена. Анализа резултата упитника пре иновираниог програма показује да су тврдње које се односе на визуелну подршку приликом слушања добиле високе оцене, што указује на то да студенти сматрају да им визуелни елементи помажу у разумевању и памћењу садржаја. Када се резултати анализирају у односу на самопроцену знања енглеског језика, уочава се да студенти са бољом самопроценом знања (група „добро“) имају мање потешкоћа у фокусирању на дугачке текстове, те слушању без писаног текста као визуелне подршке, док студенти са нижом самопроценом знања имају знатно више проблема у разумевању без визуелне подршке. Уочена је гранична разлика ($p = 0,07$) између студената са "добрим" и "средњим" нивоом знања у тврдњи "Лакше ми је да разумем речи када могу да видим изразе лица особа које говоре на енглеском". Студенти са бољим знањем показују већу сагласност са овом тврдњом, што указује на њихову способност да ефикасније користе невербалне знакове попут израза лица за разумевање значења. С тим у вези, виши ниво језичке компетенције захтева употребу напреднијих когнитивних стратегија. Међутим, нема разлике у односу на самопроцену знања језика у одговорима на тврдњу да је лакше да памте текст када је у питању аудио-визуелна презентација, те су све групе студената подједнако сагласне са овом тврдњом. Тематском анализом интервјуа наставника дошло се до сличних сазнања. Већина наставника даје предност комбинацији аудио и видео материјала јер сматра да визуелни садржаји олакшавају разумевање контекста. У том контексту, добијени резултати потврђују хипотезу да је аудио-визуелна улазна информација подстицајнија од пуке аудио информације у развијању слушања са разумевањем, посебно код студената са нижим нивоом знања енглеског језика.

Наредна хипотеза која гласи да је изложеност студената аутентичном материјалу од кључног значаја у развоју језичке вештине слушања, такође је потврђена. Пре примене иновираниог програма, 75% студената је као главни извор слушања навело наставника. Након примене програма, у којем је акценат био на употреби различитих аудио-визуелних материјала (53%

студената је ово навело као један од главних извора за вежбање слушања), дошло је до побољшања у разумевању и интерпретацији садржаја, при чему су студенти показали боље резултате на тестовима слушања и имали већу сигурност у комуникацији на циљном језику. Анализа интервјуа са наставницима такође је потврдила ову хипотезу. Сви наставници који су учествовали у истраживању користе различите врсте аутентичних материјала, укључујући видео, аудио и текстуалне садржаје, у циљу побољшања слушачких способности студената. Наставник *И1* наглашава важност коришћења интернета као извора аутентичних материјала, ослањајући се посебно на Јутјуб и специјализоване језичке платформе. Ова пракса омогућава студентима да чују различите говорнике, прилагођавају се различитим брзинама говора и стилима комуникације, што је од суштинског значаја за развој слушачке компетенције. Наставник *И3* користи снимљене лекције изворних говорника са платформи за учење изговора, што студентима омогућава да вежбају слушање у аутентичним условима и боље разумеју дикцију и артикулацију. Овај приступ потврђује да је контакт са изворним говорницима кључан за развој вештине слушања. Наставник *И4* такође препознаје значај аутентичних материјала за развој способности слушања и користи новинске чланке и кратке видео садржаје релевантне за струку студената. Иако признаје да их не користи довољно често, истиче потребу за даљим унапређењем ове праксе, што додатно потврђује релевантност аутентичних садржаја у настави. Наставник *И2* се ослања на медијске текстове са интернета, прилагођавајући теме наставном плану, чиме омогућава студентима да се упознају са стварним употребама језика у професионалном контексту. Наставник *И5* примењује различите садржаје преузете са интернета како би развио вештину слушања код студената, што додатно указује на широку примену и значај аутентичних материјала у овом процесу. С тим у вези, добијени резултати потврђују да је излагање студентима разноврсним аутентичним материјалима неопходно за унапређење њихових способности слушања. Коришћењем материјала који одражавају реалне комуникативне ситуације, студенти се ефикасније припремају за професионалне изазове и успешније савладавају слушање у различитим контекстима. У том контексту, закључено је да је интеграција аутентичних ресурса у наставу енглеског језика струке кључна за развој вештине слушања и свеукупне језичке компетенције студената.

Анализа интервјуа са наставницима потврдила је хипотезу да слушање са разумевањем захтева велики напор, те је стога неопходна примена стратегија слушања. У складу с тим, сви испитани наставници слажу се да је употреба стратегија од суштинског значаја за успешније савладавање вештине слушања, те наглашавају важност примене стратегија слушања како би се побољшала способност разумевања садржаја који се слушају и олакшало превазилажење потешкоћа током слушања. Истичу да студенти често наилазе на различите препреке приликом слушања, укључујући непознате речи, потешкоће у праћењу брзог или аутентичног говора, као и разумевање различитих акцената. Међутим, применом одговарајућих стратегија, као што су уводно објашњење кључних речи и фраза, поновно преслушавање материјала, студенти могу значајно унапредити своју способност разумевања и лакше се прилагодити изазовима који прате слушање.

Посебна хипотеза која гласи да студенти струковних студија користе различите стратегије у настави енглеског језика струке приликом слушања са разумевањем није потврђена. Резултати истраживања актуелног стања у настави енглеског језика струке пре иновираних

програма показали су да се студенти углавном ослањају на основне стратегије слушања, без коришћења ширег спектра стратегија које би им омогућиле ефикасније разумевање. Најчешће се фокусирају на идентификацију кључних речи, препознавање главних идеја у уводном делу текста и погађање значења из контекста. Међутим, сложеније стратегије, попут хватања бележака и стварања менталних слика, знатно ређе су заступљене, што указује на ограничену свест о њиховој важности и недостатак одговарајуће обуке. Оваква пракса доводи до површног приступа слушању, где студенти углавном настоје да препознају основне информације, али се тешко суочавају са сложенијим задацима слушања. Тематска анализа интервјуа са наставницима је такође показала да је један од највећих проблема недостатак адекватног наставног плана који би укључио стратегије слушања у формални образовни програм, што доводи до непотпуне и недоследне обуке студената у овој области. Поред тога, присутан је и проблем ограниченог времена у оквиру наставних програма, што отежава систематско развијање стратегија као што су препознавање кључних информација, предвиђање значења из контекста и стварање менталних слика. У таквим условима, студенти се углавном ослањају на спонтане и мање ефикасне технике разумевања, што може утицати на њихову способност да успешно обрађују и интерпретирају садржаје које слушају, посебно у ситуацијама које захтевају брзо реаговање и разумевање аутентичног говора. Након спровођења иновираних програма у којем су примењиване различите стратегије слушања, примећене су значајне промене у приступу студената овим стратегијама. Уочен је пораст коришћења различитих техника као што су повезивање нових информација са постојећим знањем и погађање значења из контекста, укључујући и сложеније стратегије хватања бележака и предвиђања садржаја.

Последња хипотеза која је тестирана, а која гласи да наставници енглеског језика познају стратегије за унапређење вештине слушања, али их не користе у раду, делимично је потврђена. Тематском анализом интервјуа наставника дошло се до важних увида о стратегијама слушања које познају и које користе у раду. Иако многи наставници не користе формалне стратегије, већина њих примењује интуитивне и прилагођене методе како би помогли студентима да боље разумеју материјале које слушају. Један од најчешћих приступа је постепено навикавање студената на слушање сложенијих садржаја, уз уводне активности које им помажу да разумеју контекст. С тим у вези, уочено је да наставници не познају широк спектар стратегија које могу помоћи разумевању, већ само оне основне – од уводног објашњења кључних појмова, преко поновног преслушавања материјала, до анализе и дискусије након слушања. Добијени подаци су у складу са резултатима упитника пре примене иновираних програма који су показали да мали проценат студената користи само основне стратегије слушања, ослањајући се углавном на препознавање кључних речи и контекстуалних назнака, док сложеније стратегије, попут предвиђања значења, одвајања релевантног од нерелевантног и стварање менталних слика, остају недовољно развијене. Ово указује на то да наставници, а ни студенти немају свест о важности различитих стратегија нити довољно искуства у њиховој примени. Закључено је да унапређење наставе слушања треба да обухвати радионице, интерактивне активности и конкретне задатке који подстичу свесно и структурирано коришћење стратегија разумевања.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Дисертација Ане Кажанегра-Величковић под називом *Језичка вештина слушања у настави енглеског језика струке на пословним струковним студијама* написана је у складу са прописаним упутствима и критеријумима за израду завршног рада на докторским студијама. Дисертација има јасно уобличену структуру која омогућава лакше читање и разумевање резултата истраживања. Теоријски преглед литературе је свеобухватан, темељно обрађен и усклађен са истраживачком темом. Емпиријско истраживање, реализовано кроз две студије пресека, истраживање у учионици (Action research) и интервјуе са наставницима спроведено је у складу са стандардима научно-истраживачког рада. Примењене су одговарајуће методе прикупљања и анализе података. Кандидаткиња је резултате интерпретирала доследно и логично, ослањајући се на релевантну научну литературу и унапред дефинисан теоријски оквир. Успостављене су јасне везе између емпиријских налаза и постављених хипотеза, чиме је показана способност критичког размишљања. То се огледа и у аргументованој расправи о ограничењима истраживања, препознавању могућих контрадикторности и неочекиваних резултата, као и у разматрању алтернативних тумачења. Коначно, у дисертацији су успешно повезани добијени резултати са постојећим научним сазнањима, при чему је кандидаткиња показала разумевање ширег контекста истраживања и његове повезаности са претходним радовима, што указује на добро познавање области истраживања.

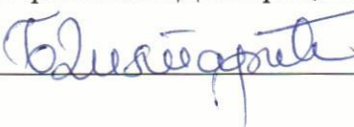
X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже:

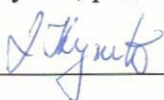
У складу са претходно изнетим коментарима, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију Ане Кажанегра-Величковић *Језичка вештина слушања у настави енглеског језика струке на пословним струковним студијама*. Сходно томе, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици да усвоји овај Извештај са позитивном оценом дисертације.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Бранислава Дилпарић, ванредни професор

2. Др Данијела Кулић, редовни професор

3. Др Мирна Видаковић, доцент

